

Koldingbogen

ÅRSTAL:	1989
FORFATTER:	Birgitte Dedenroth-Schou
TITEL:	Kreaturekspeditør Jens Holm.
KORT RESUME:	Jens Holms virke som kreatureksportør i Kolding 1876-1918 og hans senere virke som mæcen.

Kreaturekspeditør Jens Holm

Af Birgitte Dedenroth-Schou

Jens Lauritzen Holm var sønderjyde. Han blev født på Kastrup mark i Gram sogn i Sønderjylland den 4. februar 1853. Faderen var parcellist Lauritz Nielsen Holm, moderen Ane Barbera, f. Schack. Begge var

født i sognet og omkring 30 år gamle, da Jens, der var deres første barn, blev født. Jens Holm beskrev barndomshjemmet som et sliderhjem, og det fortælles, at han havde lært at strikke strømper, før han kom i skole.

Efter endt skolegang arbejdede Jens Holm ved landbruget på sin hjemegn, indtil han som 18-årig flyttede til Kolding for at undgå tysk militærtjeneste.

I Kolding kørte han dagvogn nogle år og blev så indkaldt til dansk militærtjeneste. Han kom på korporalskolen i Odense, hvor der gik ry af hans regneevner. Han var også på feltøvelser i lejren ved Hals. I 1876 kom han tilbage til Kolding, hvor han blev gårdskarl på Hansens Hotel, Sdr. Klostergade 26, senere Missionshotellet Ansgar. Bygningen var de sidste år indtil 1978 sæde for OK-Klubben i Kolding, derefter blev den nedrevet for at give plads for Brostrædes forlængelse til Munkegade.

På Hansens Hotel startede Jens Holm sin virksomhed som kreaturekspeditør. Han fortæller selv om starten på denne virksomhed til Kolding Folkeblad i 1928:

»Dengang lå forholdene helt anderledes end nu. Al levering af svin foregik dengang på hotelterne og særlig på Hansens Hotel. Her leveredes også alt det fedekvæg, der skulle sendes til udlandet. Gårdskarlen fik kreaturerne, mærkede dem og sendte dem til Tyskland eller England efter ordre og for opkøbernes regning. Forsendelsen skete udelukkende med bane enten til Hamborg eller til Esbjerg.«

Ved forsendelser til Tyskland forlangtes det, at der skulle følge en mand med for hver tre vognladninger. Da der var eksportører, der ikke havde så mange kreaturer at sende ad gangen, påtog Jens Holm sig at organisere, at flere eksportørers dyr blev afsendt samlet i vognladninger til Hamborg. Her blev de atter skilt ud og afleveret til de kommissionærer, som de enkelte afsendere ønskede at benytte. Denne fremgangsmåde var billigere for eksportørerne, og Jens Holm fik også betaling for sit arbejde. Da Jens Holm for første gang optrådte i Kolding-vejviseren i 1895, var det med en anslået skatteevne på kr. 3.000, i 1897 var det kr. 5.000, beløb, der placerede ham blandt de største skatteydere i byen. Endnu på dette tidspunkt var hans adresse Hansens Hotel, Sdr. Klostergade 26 og titlen staldforpagter.

Til at begynde med eksporteredes både til England og Tyskland. Jens Holm fortæller, at det fedeste og bedste kvæg solgtes til marskegnene ved Itzehoe, Husum og Tønder. Nogle tilfælde af mund- og klovesyge betød imidlertid, at englænderne i 1892 standsede al indførsel af levende kvæg. Herefter koncentrerede Jens Holm sig om det tyske marked.

De tyske landmænd gjorde ellers, hvad de kunne for at lægge hindringer i vejen for den danske kreatur-eksport. De tyske toldsatser blev forhøjet, og i 1895 krævede de tyske myndigheder, at det danske kvæg kun måtte sejles til Tyskland og kun til særlige kvægkarantænestalde, der etableredes i Åbenrå, Flensborg, Kiel, Altona, Lübeck og Bremen. Her skulle alt importeret kvæg opstaldes i 10 dage, før det måtte slagtes eller sendes videre i Tyskland som levende kreaturer.

Karantænestaldene blev af de respektive byer forpagtet ud til private kreaturimportører, der så selv skulle skaffe kreaturer til deres stalde. Disse opkøbere kendte i forvejen Jens Holm, der på dette tidspunkt havde flere års erfaring som kreaturkspeditør, og de kendte Kolding, der lå tæt ved den tyske grænse, og

yderligere havde den fordel, at banegård og havn lå så tæt op ad hinanden. Der kom kreaturer med jernbanen til Kolding fra hele Østjylland. Jens Holm og hans medarbejdere tog imod kreaturerne, når de kom til Kolding og sørgede for, at de blev bragt til skibene, der sejlede dem til Tyskland. Det var derfor nærliggende, at forpagterne ved de tyske karantænestalde spurgte Jens Holm, om han ville forsyne deres stalde med kreaturer.

Bestyrelsen for Flensborgs karantænestalde henvendte sig som de første til Jens Holm. I et åbent brev til kreaturksportørerne i Danmark dateret 28. maj 1896 meddelte de, at deres skibe nu sejlede fra Kolding hver mandag, onsdag og lørdag middag. Desuden sejlede deres skibe hveranden dag, når der var anmeldt mindst 50 kreaturer. For forsendelse af kreaturerne fra Kolding og til det tidspunkt, hvor de var indladt i jernbanevogn i Flensborg, omfattende skibsfragt, told, foder på skibet og i karantænen, dyrlægekontrol og spedition, krævede karantænebestyrelsen M 26.25 for fedt ungvæg, M 30.25 for køer eller gamle tyre og M 46.75 for gamle stude. Nederst på brevet står »Anmeldelse for Kolding sker hos Herr Jens Holm, Hansens Hotel i Kolding«.

Karantænestaldene i Åbenrå blev i 1895 forpagtet til firmaet Jürgen Lorentzen i Åbenrå, der også snart fik samlet en væsentlig del af eksporten i Kolding hos Jens Holm. Da denne forpagtningskontrakt i 1897 skulle fornyes, sendte en række danske kreaturksportører anbefalingskrivelser for Lorentzen til byrådet i Åbenrå. Man aner Jens Holms hånd i disse skrivelser. Brevene er nemlig næsten enslydende, hvad enten de kommer fra Randers, Kolding eller Foldingbro. De skriver alle, at de sender deres kreaturer fra Kolding, og at de er udmærket tilfreds med den service, Lorentzen giver dem. Da han har egen damper, har han nemlig mulighed for at afhente deres dyr, når de har brug for at komme af med dem. Man behøver blot at telegrafere, så kommer hans skib på få timer fra Åben-

Sdr. Klostergade ca. 1910. Til venstre Missionshotellet opr. Hansens Hotel, hvor Jens Holm startede sin virksomhed.

rå og henter dem i Kolding. Man kan heraf også udlede Jens Holms problemer med at få tilstrækkelig staldplads til sin rådighed.

Blandt de kreatureksportører, der skrev til bystyret i Åbenrå, var Th. Refslund, Aldersly, Seest, der årligt eksporterede 1.000 kreaturer til Åbenrå og de koldingensiske eksportører Th. Deissner og J. Nissen, der til-

sammen stod for eksport af 1.500 kreaturer årligt. Den samlede tilførsel af danske kreaturer til karantænestaldene i Åbenrå var i 1896 7.056, hvoraf ca. 5.000 kom fra Kolding.

Jens Holms faste aftaler med de tyske importører betød, at han slet ikke kunne klare sig med den staldplads, han havde på Hansens Hotel. Først lejede han

Kreaturer trækkes fra banen hen til kreaturstaldene. Foto fra 1920'erne.

en stald i Havnegade, men det var for langt fra kajen, så han måtte til at bygge selv.

I artiklen »Kvægeksperten fra Kolding« i bogen »Kolding omkring 1930« beklager Jens Holm sig over havnevæsenets manglende interesse for hans virksomhed. Det kunne ske, at havnefogeden bebrejdede ham, at kreaturerne ved inlådningen havde »spildt

lidt«. Jernbaneautoriteterne, som han kaldte dem, var derimod mere forstående. Det var også statsbanerne, der lejede ham en grund lige ved udladningsrampen til opførelse af en kreaturstald til 300 dyr. Denne stald stod færdig i 1896, og i 1898 fik Jens Holm tilladelse til at opføre endnu en stald på havnens nordside. Ved siden af Jens Holms stald indrettede Kol-

Kreaturer indlades i skib til Tyskland. Bag restaurant »Størekassen« ses en af Jens Holms stalde.

ding kommune senere samme år en åben markedsplads for kvæg, begyndelsen til Kolding Eksportmarked.

Allerede før denne tid var der blevet holdt månedlige kreaturmarkeder i Kolding, fra 1860'erne i Slotsgade, senere på markedspladsen ved Vejlevej på det sted, hvor Låsbyhøj nu ligger, men med den stigende

eksport af levende kreaturer fra Kolding til Tyskland var der skabt mulighed for at etablere et ugentligt kreaturmarked, som man allerede havde det i Esbjerg.

I sammenhæng med dette dannedes et eksportselskab, der skulle bringe flere opkøbere til det nye kreaturmarked. Medlemmer af selskabet var foruden eks-

peditør Jens Holm gårdejerne Hans Pedersen, Nr. Bjært, Ole Straarup, Kolding, Nis Juhl, Skartved, Laurids Lind, Sdr. Bjært, Thomas Refslund, Seest og forpagter Jørgen Bruun, Cathrinebjerg i Sdr. Stenderup. Hertil kom kreaturhandler Bendix Oxholm af Kolding og købmand H. Juhl, Kolding. Sidstnævnte var tillige forretningsfører i selskabet.

Jens Holm fortæller i 1930, at eksportmarkedet til at begynde med gik noget trægt. Sammen med Thomas Refslund, der i forvejen eksporterede kreaturer til markederne i Husum og Itzehoe, forsøgte Jens Holm at interessere nogle kreaturopkøbere fra Rhinlandet i at komme til Kolding for at købe køer passende for markederne i de store industribyer, men disse forsøg førte ikke til noget. Det var stadig opkøberne fra de nordtyske byer, der dominerede.

Det ugentlige eksportmarked for kreaturer blev dog i løbet af få år en god forretning, og snart var kreatur-eksporten fra Kolding større end Esbjergs. Koldings beliggenhed og gode trafikforbindelser var selvfølgelig af afgørende betydning, men markedet havde ikke fået det omfang, hvis ikke Jens Holm på forhånd havde haft sine gode forbindelser med eksportørerne i Jylland og de tyske opkøbere. I marts 1904 udførtes på en uge 1.600 kreaturer fra Kolding, det var det højeste tal, der hidtil havde været nået. 17 dampere afgik i ugens løb med levende kreaturer til Åbenrå, Flensborg og Kiel. Senere på året i november 1904 oprettedes endnu en eksportroute. En annonce i Kolding Folkeblad meddelte, at dampere »Hanseat« fra den 23. november 1904 sejler en gang ugentlig med kreaturer for Lübeck og Berlin. Nærmere meddelelse fås hos Schelsky og Max Gosan, Berlins Central-Vierhof og hos Jens Holm, Kolding.

Jens Holm blev ofte i samtiden og er også senere blevet kaldt kreaturtransportør, men han var kreatur-eksportør, hvad vi i dag ville kalde speditør. Han var den, der sørgede for, at kreaturerne blev fragtet fra sælger til køber, og han tjente sine mange penge på, at

Jens Holms arbejdsformand Jørgen Hansen.

han ekspederede i alt omkring 1.500.000 kreaturer, inden han i 1918 gik på pension.

Som det er fremgået, var det ikke kun landmænd i Kolding og omegn, der sendte deres kreaturer til Jens Holm til videre forsendelse, også kreaturhandlere fra store dele af Jylland brugte ham som mellemmand. En medvirkende årsag hertil var, at Jens Holm be-

handlede dyrene ualmindelig godt. Kreaturhandler A. Andersen skriver herom, at der altid var folk på banen om natten, oftest var Holm selv med, og så snart et tog med kreaturer kom for rampen, så i gang med aflæsning og efterfølgende vanding og hækkene fyldt med godt hør. Holm tålte aldrig, der stod kreaturer på banepladsen en halv nat, hellere gik han selv og ventede på banegården. En anden meget vigtig grund til at eksportørerne valgte ham, var, at han altid var til tjeneste med råd, hjælp og oplysninger, og når de efter at have sendt kreaturerne af sted, kom til Kolding for at sælge dem, så stod de velfodrede og sat sammen på en sådan måde, at de præsenterede sig bedst til salg. Endelig kunne eksportørerne altid hos Holm få forskud på det beløb, kreaturerne ville indbringe. Holms priser for foder og staldplads var ikke for høje, det var først under 1. verdenskrig, at Jens Holm satte prisen pr. kreatur op til ca. 1 kr.

Jens Holm eller hans arbejdsformand inspicerede også altid skibene, der skulle transportere kreaturerne til Tyskland. Engang var han utilfreds med den måde, den tyske kaptajn havde bundet kreaturerne på, men denne ville ikke rette sig efter Jens Holms anvisninger. Han har sikkert ikke kendt Jens Holm, der i det ydre med sin hvide kittel og sine træsko lignede en af sine egne trækere. Så vendte Jens Holm sig om og sagde til sine folk på sin stilfærdige måde: »Vil I så trække alle kreaturerne i land igen« og til kaptajnen: »Så kan De sejle til Flensborg med tomt skib«, og sådan blev det.

Jens Holm fik efterhånden en stab af medarbejdere, men han ledede personligt arbejdet og overvågede alt. Han forlangte meget af sine arbejdere og kunne også skælde dem grundigt ud, når det i travle perioder ikke gik hurtigt nok. Men de folk, der passede deres arbejde godt, var han villig til at give en god løn, selv om han ikke ville have, de skulle være i fagforening. I hans regnskabsbog over udbetalt løn figurerer hver måned et beløb til præmier.

Han sparede heller ikke sig selv. Ved sit 40-års jubilæum i 1916 siges det, at han i over en menneskealder har været den første på pletten om morgenen og den sidste, som om natten forlod staldene. Når hans folk ud på natten gik til ro, satte Jens Holm sig til at føre regnskab. Der var meget at holde styr på, når han i uger havde op mod 3.000 kreaturer at ekspedere fra en mængde forskellige afsendere og til mange forskellige pladser i udlandet. Jens Holm tjente mange penge, men han tjente dem ved en umådelig stor arbejdsindsats over en periode på mere end 40 år.

En særlig god hjælp havde Jens Holm i sin arbejdsformand, Jørgen Hansen. Jens Holm, der var barnløs, havde haft i tankerne at gøre Jørgen Hansen, der var 19 år yngre end han selv, til sin kompagnon og efterfølger, men uheldigvis rantes Jørgen Hansen i 1911 af gigtfeber og døde, skønt Jens Holm lod ham tilse af de kendteste specialister i København.

Kreatureksporten steg stærkt i årene op mod den første verdenskrig. I 1914 var den årlige eksport fra Kolding ca. 50.000 stk., hvoraf langt de fleste gik til karantænestaldene i Åbenrå og Flensborg. Åbenrå solgte igen videre til Hamborg, Flensborg og byerne ved Rhinen. Da den 1. verdenskrig brød ud, skete der igen et voldsomt opsving i eksporten, der under krigen kom op på 100.000 stk. levende kreaturer om året. Nu stillede tyskerne ikke længere krav om søkarantæne, p.g.a. forsyningssituationen, og en væsentlig del af eksporten skete derfor igen pr. bane.

Staldplads var stadig et problem for Jens Holm. I 1904 havde han bygget en ny stor stald ved sejlklubens pavillon, nu »Stærekassen«, og i 1916 byggede han sin fjerde stald ved siden af kornkompagniets pakhus. Kreaturhandler Jens H. P. Jepsen byggede to mindre stalde i henholdsvis 1906 og 1912. I 1913 lod Kolding kommune bygge en markedshal først og fremmest til brug ved det ugentlige kreaturmarked. I en opgørelse fra ca. 1917 fremgik det dog, at det stadig var Jens Holm, der havde den største staldplads. I

hans fire stalde, hvoraf de to var på 825 m² hver, de to andre på 610 m², kunne der være 767 kreaturer, i Jens Jepsens stalde 404 kreaturer og i Kolding kommunes markedshal, den, der senere kom til at hedde Kolding Eksportmarked, efter den sidste udvidelse 304 kreaturer.

Fr. Aubeck skriver i 1916 i bogen »Danske Byer og deres mænd«:

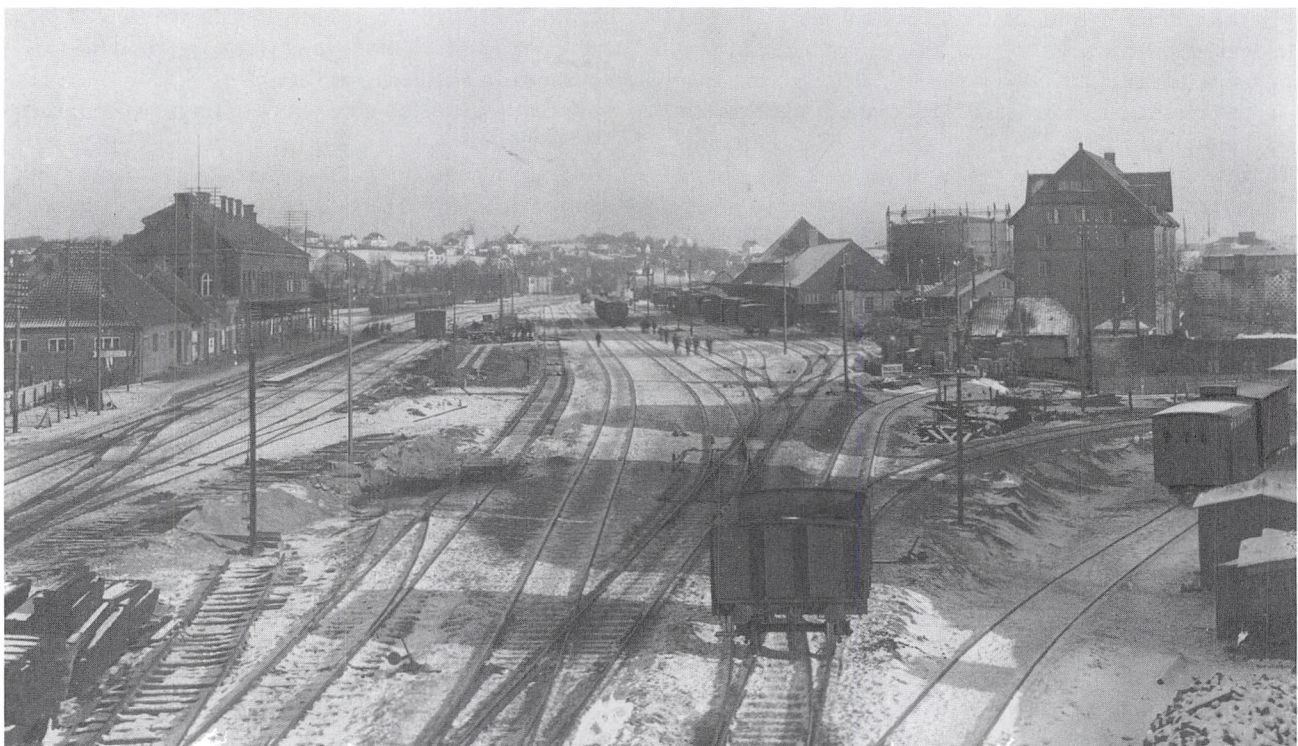
»Hvad der i høj grad har øget trafikken (på stationen) er den meget store kreatureksport, som lægger stærkt beslag på både havn og bane. Den er for banens vedkommende så overvældende, at stationen i denne vinter flere gange

har måttet melde pas. Nu bliver der bygget en rampe fra hvilken der på samme tid kan indlades kreaturer til begge sider. En snes vogne vil kunne fyldes samtidig.«

Aubeck omtaler også de kommunale eksportstalde, der dog ikke i størrelse kan sammenlignes med Jens Holms rummelige bygninger, som endda er for små.

»Denne mand, nu en af byens pengematadorer, har gjort en karriere som ikke enhver gør ham efter. Han begyndte som ganske almindelig kreaturtrækker og sidder nu i en bedrift, der regnes blandt landets største.«

Baneterrænet ca. 1910.

De tyske kreaturimportører var imidlertid også blevet interesserede i at få del i kreatureksportationen i Kolding. I 1910 optræder i Kolding-vejviseren speditørfirmaet O. Hviid og Skriver, hvis indehavere er speditørerne Frederik Oskar Hviid af Kolding og Kristen K. Skriver af Hamborg, og i 1916 får brødrene Skriver af Hamborg tilladelse til at leje den kommunale markedshal. Endnu inden tilladelsen hertil var givet, ansøgte Jens Holm og Jens H. P. Jepsen om, at de i fællesskab måtte leje den samme hal, og om de måtte få eneret på eksport af levende kreaturer fra Kolding efter samme retningslinier som gjaldt for kreatureksporten fra Esbjerg, Odense og andre byer. Havneudvalget

afslog deres andragende, og markedshallen udlejedes til brødrene Skriver.

Den betydelige kreatureksport fra Kolding og de store indtægter, Jens Holm havde heraf, fik Kolding kommunes havneudvalg og vist nok primært socialdemokraten, uddeler I. P. Jensen til at fæstne den tanke, at kommunen kunne overtage de private stalde og dermed få en samlet styring af kreatureksporten med deraf følgende øgede indtægter til Kolding havn. I. P. Jensen fremførte, at de private ejere havde sluttet sig sammen og monopoliseret handelen. Når kommunen købte staldene ville flere få mulighed for at tjene på kreatureksporten.

Inladung af kreaturer. I baggrunden de kommunale stalde.

Det var borgmester Oluf Bech, der førte forhandlingerne med Jens Holm, J. H. P. Jepsen og Chr. Jacobsen (førstemand hos Jens Holm efter Jørgen Hansens død) om købet af deres seks stalde. Jens Holm begyndte med at forlange 150.000 kr., men det lykkedes Oluf Bech at få bragt prisen ned på 130.000 kr. ved at udbetale beløbet kontant ved afståelsen. Ministeriets tilladelse til kommunens køb forelå i marts 1918, og den 2. april 1918 kan i havneudvalgets forhandlingsprotokol læses:

»Der forelå: Beretning om, at udvalget dags morgen kl. 7 havde været til stede på havnen og der overtaget de af Jens Holm m.fl. købte stalde med hvis tilstand, der intet var at bemærke. Overdragelsen til Eksportmarkedet fandt derefter sted uden nogen indvending fra dets side. Den tilstedeværende fourage vil i morgen blive overleveret til Eksportmarkedet af Jens Holm og opgørelse herover finde sted mellem de to parter. Man vedtog derefter at anvise købesummen kr. 130.000 til udbetaling.«

Fra 1918-1920 lejede Kolding havn eksportstaldene ud til et privat aktieselskab. Jens Holm havde ingen aktier i dette. De største parthavere i A/S Kolding Eksportmarked var eksportør Simon Heinrich William Danielsen fra Kiel og købmand Kristen Knudgaard Skriver fra Hamborg. De øvrige parthavere var gårdejer Niels Karstoft fra Eltang, kommissionær Peter Nielsen Okholm, Ribe, gårdejer Iver Andersen Ravn, Grønninghoved og som repræsentant for Kolding Herreds Landbrugsforening gårdejer Olav Olsen, Hjarup. Denne ordning varede dog kun til 1920, da overtog Kolding havn igen staldene og drev dem derefter selv videre ved hjælp af en bestyrer.

Med salget af sine stalde var Jens Holm således helt ude af kreaturhandelen. Han var blevet rentier.

At han valgte at holde op, da denne lejlighed bød

sig, er ikke så mærkværdig. Han var 65 år og kunne forudse, at han ikke i længden kunne holde til det hårde arbejdspress i staldene.

Jens Holms hjem og leveregler

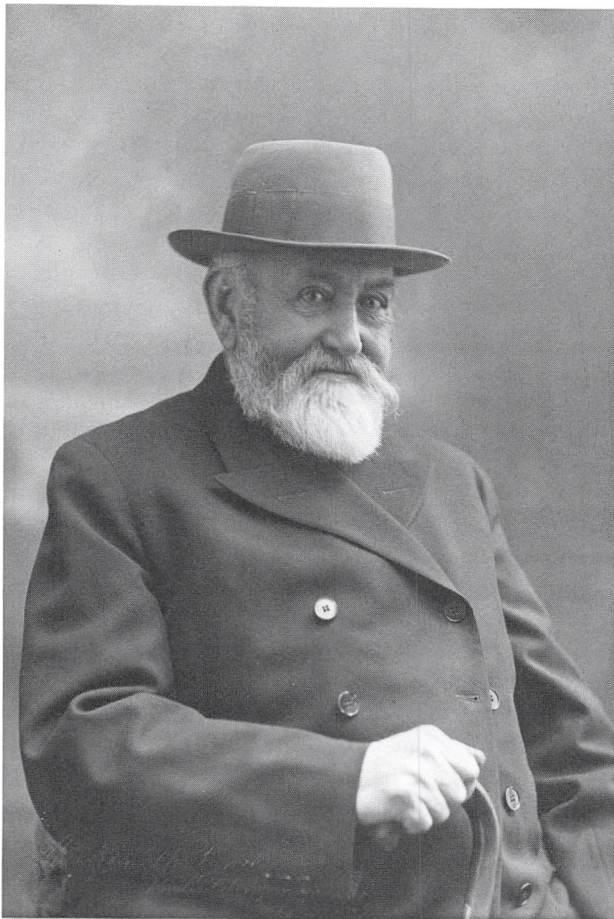
Jens Holm boede i den første tid i Kolding på I. C. Hansens Hotel i Kolding, Sdr. Klostergade 26, senere lejede han sig ind i købmand Niels Jørgensen ejendom, Sdr. Klostergade 25. Først i 1910 blev han hus-ejer, idet han købte ejendommen Fredericiagade 14, hvor han boede til sin død i 1939. Huset lå i Kolding Landdistrikt, hvor skatten var betydeligt lavere end i Kolding Købstad.

Jens Holms hustru Maren Holm, f. Henriksen døde i 1905. De fik ingen børn.

Jens Holm beboede stueetagen i ejendommen. I sidehuset, hvor køkkenet var, boede hans husbestyrerinde frk. Christine Prinds. På førstesalen var en selvstændig lejlighed, som var udlejet til lærerparret Jørgen Nicolai Juhl og hustru.

Frk. Kirstine Juhl, som boede i hus med Jens Holm i hele sin barndom har fortalt, at Jens Holms hjem var meget spartansk udstyret, men på væggene hang billeder af kreaturer af enhver art. Der blev ikke brugt mange penge, selv om Jens Holm var velhavende, og der går stadig mange historier om hans påholdenhed. F.eks. fortælles det, at frk. Prinds på et tidspunkt havde bemærket, at loftet var meget mørkt og trængte til at blive hvidtet. Det mente Jens Holm ikke var nødvendigt, folk kunne bare lade være med at se opad. En dag havde Jens Holm fået lyst til ål til sin middagsmad. Frk. Prinds sagde da, at så måtte hun have flere penge, for de var dyre. Det ville Jens Holm alligevel ikke give hende, og så fik de sild i stedet.

Fra 1913 til 1919 havde Jens Holm et plejebarn boende. Det var Anders Eskelund Hansen, søn af Jørgen

Jens Holm. Foto Atelier Westend.

Hansen, hans arbejdsformand, der som nævnt var død i 1911. Anders Eskelund Hansens bror, Laurits Eskelund Hansen, fortæller, at Jens Holm havde ønsket at adoptere Anders, som han holdt meget af, men det ville moderen, fru Eline Hansen, ikke have. Jens Holm betalte for Anders Eskelund Hansens skolegang på Kolding Realskole. Han havde gerne set, at

han derefter var kommet til statsbanerne eller postvæsenet, men Anders, som havde færdedes meget i Jens Holms stalde, var blevet så glad for at have med dyr at gøre, at han ville være landmand. I 1919 rejste han ud som landvæseneselev og senere hjalp Jens Holm ham til at købe en gård i Gejsing. Da det var Jens Holms overbevisning, at enhver burde klare sig selv, måtte Anders Eskelund Hansen som alle andre betale renter og afdrag på de penge, han havde lånt til gården.

Anders Eskelund Hansen havde gården i Gejsing til 1954, da han med sin hustru af andet ægteskab emigrerede til Canada. Hos deres søn Jens Eskelund Hansen – opkaldt efter Jens Holm – findes de leve-regler, som Jens Holm skrev til plejesønnen »ved hans udgang i verden«, som der står. De lød som følger:

*Drik ikke spiritus
Gift dig ikke og sæt dig i en husende
Giv altid mindre ud, end du tager ind
Hold altid, hvad du lover andre
Køb aldrig noget, du ikke har brug for
Gør altid lidt mere end din pligt
Lov aldrig noget, som du på forhånd har grundet formodning om, du ikke kan holde
Forlang ikke mere af andre, end du ville tillade andre at forlange af dig
Tro ikke på lokkende løfter, de er som oftest lygtemænd
Hold altid nøje regnskab med dine udgifter og indtægter, og gør dig til en regel at føre dagbog over, hvad der hænder dig
Bed dit Fadervor hos dig selv hver aften*

Jens Holm 12. juli 1919

Disse leve-regler viser i få ord, hvad Jens Holm stod for. Han var religiøs, pligtopfyldende, kritisk over for sine medmennesker og meget sparsommelig. Men selv om han var påholdende, når det gjaldt ham selv, var han altid villig til at hjælpe andre, når han mente,

de havde brug for det. En lang række mennesker modtog i tidens løb hjælp af Jens Holm. Han hjalp i stilhed, og det var ikke småpenge, han tabte på udlån.

I en af hans regnskabsbøger findes en lap papir, hvorpå han i forbindelse med udfærdigelsen af sit testamente i 1935 har foretaget en opgørelse over, hvad hans penge er gået til. 384.933,49 kr. er gået til skat, 159.061,15 kr. til hjælp og filantropiske formål og 454.265,22 kr. til »forskellige tab og afskrivninger som tab«.

Siden 1918, i (16 Aar)
betalt i Offentlig Skat
Kr 384933,49
5.850

Siden 1910, Betalt til
Hjælp og Filantropiske Formål
Kr 159061,15

Forskjellige Tab og Afvikling
= minger som Tab i Samme
Tidsrum Kr 454265,22
5.240

Opgjort ved Testament Vestedalen
Den 22/5 - 1935
J. Holm

Jens Holms udlånsvirksomhed

Allerede før Jens Holm ophørte med sin ekspeditionsvirksomhed, var han begyndt at låne penge ud. Det fremgår af en udlånsbog, han har ført, som begynder i 1912. Men da han blev rentier, havde han mere tid til sin udlånsvirksomhed, og den antog efterhånden et meget betydeligt omfang. Mange mennesker i Kolding lånte hos ham til køb af eget hus. Han var villig til at hjælpe, men der skulle være rimelighed i andragnen, og han begyndte altid med at spørge: »Hvor meget har du selv?«

Det fremgår af boet, at han havde udlånt 300.000 kr. til privatpersoner i Kolding. Der var repræsentanter fra alle samfundslag og store og små beløb mellem hinanden. Hertil kom, hvad han havde lånt ud til kommuner og andelselskaber, bl.a. vandværker, mejerier og brugsforeninger.

Jens Holm holdt nøje orden i sine regnskaber. Laurids Eskelund Hansen fortæller, at når han skulle betale renter og afdrag på det beløb, hans mor havde lånt til udbetaling på et lille hus, havde Jens Holm altid regnet renter, afdrag og restgæld ud og udskrevet kvitteringen, inden han kom. Gældsbeviset opbevarede han i sit pengeskab.

Jens Holm ejede også en del grunde i byen, bl.a. et stort areal ved Vejlevej nær Gl. Esbjergvej. Desuden ejede han en række udlejningsejendomme rundt omkring i byen. Han satte mange penge i Trævarefabrikken Holmsminde, der ejedes af H. C. Mehr, der stammede fra Kastrup ligesom Jens Holm.

Jens Holms liv som rentier

Efter at Jens Holm var ophørt med at drive ekspeditionsvirksomhed, sad han en stor del af sin tid ved skrivebordet og førte regnskab med sine mange udlånsforretninger. Han havde næsten altid hat på, til hver-

dag en slags kasket, for han led meget af migræne. Om sommeren rykkede han uden for huset. Så sad han på sin hvide havebænk og strikkede. Han strikkede strømper af gråt, groft garn og håndklæder.

Jens Holm læste også meget. Han var en flittig låner på biblioteket og havde også selv en del bøger. Det fremgår af hans bogsamling, som står hos Laurids Eskelund Hansen, at han godt kunne lide historiske romaner, Carit Etlar, B. S. Ingemann og detektivromaner af Nat Pinkerton, Conan Doyle m.fl. Han havde også et stort tysk leksikon.

Jens Holm var over for mange ordknap og tillukket, men han var meget glad for børn, hvad også hans mange gaver til Børnebespisningen, Børnenes Vel og andre børneinstitutioner vidner om. Anders Eskelund Hansens datter husker, at han var meget venlig, når familien besøgte ham, og han gav altid børnene en skilling. Han og frk. Prinds kom også ofte på besøg på gården i Gejsing. Så blev radioen gemt væk, for det var efter Jens Holms mening noget pjank!

Jens Holm havde ikke nogen stor omgangskreds. Det var især gamle kreaturhandlere, bl.a. kreaturhandler Th. Deissner, der også boede i Fredericia-gade. En gang om ugen spillede han l'hombre eller esmakker i Industriforeningen. Man spillede om småpenge, og Jens Holm brød sig ikke om at tabe. Tabte han, blev han gnaven og gik hjem, vandt han, strålede hans øjne.

Jens Holm var en flittig kirkegænger. Hver søndag gik han i Sct. Nicolai kirke, hvor han havde sin faste plads nær prædikestolen, han hørte meget dårligt på sine gamle dage. Om søndagen havde han pænt tøj på, men til hverdag gik han altid i hvid kittel og træsko, som han havde gjort det, da han arbejdede med kreaturerne.

Jens Holms gaver til almennyttige formål

Da Jens Holm ikke havde livsarvinger, besluttede han

allerede på et tidligt tidspunkt, at størstedelen af hans formue skulle gå til almennyttige formål. Jes Nielsen fra Kolding Herreds Landbrugsforening fortalte efter Jens Holms død, at han på et tidspunkt havde spurgt Jens Holm, hvorfor han dog ikke brugte pengene selv, som de fleste andre ville gøre. Jens Holm havde kort svaret: »Nej, jeg kunne ikke både tjene og bruge dem«. Han havde ikke tjent sine penge let – han havde ikke haft tid til andet end arbejde.

Så vidt det kan ses, er hans første større gave et beløb på 5.000 kr., som han i 1915 skænkede til Børnenes Vel til opførelse af feriehuset ved Grønninghoved. Anledningen var hans 25-års jubilæum som kreatur-ekspeditør.

Da han i 1918 solgte sine stalde, fik han mere tid til at overveje, hvad pengene skulle gå til. I 1919 skænkede han et beløb på 10.000 kr. til Den sønderjydske Fond og et forsamlingshus til sit fødesogn Gram.

Den næste store gave var et nyt orgel til Sct. Nicolai kirke. Som allerede omtalt var Jens Holm en flittig kirkegænger og havde selv kunnet konstatere, at et nyt orgel var påkrævet. Kirkebestyrelsen fik frie hænder med hensyn til købet, og det kan ses af hans regnskabsbog, at 35.000 kr. er afsat til formålet. Det var orgelbygger J. L. Zachariassen fra Åbenrå, der byggede orglet, der først for nylig er udskiftet.

I 1922 oprettedes et legat »Kreaturekspeditør Jens Holms og hustrus legat under Foreningen af Håndværkere og Industridrivende i Kolding«. Renterne af legatkapitalen, der var på 10.000 kr., skulle uddeles til værdige og trængende håndværkere eller deres efterladte. Jens Holm besøgte ofte Industriforeningen, og i 1931 blev han æresmedlem. Også de unge håndværkere tænkte han på, da han i 1934 skænkede Teknisk Skole en byggegrund, der muliggjorde en udvidelse af skolen.

Jens Holm havde allerede tidligere betænkt Børnebespisningen med gaver, men i 1932 oprettedes et egentlig legat til fordel herfor. Legatets kapital var på

4.000 kr., og renterne skulle bruges til børnebespisning.

Allerede i 1920-21 havde Kolding Bibliotek nydt godt af Jens Holms velgørenhed. På dette tidspunkt gav han 10.000 kr. til inventar m.m. I 1933 skænkede Jens Holm 5.000 kr. til bibliotekets byggefond, og i taknemmelighed herover blev han den 3. oktober 1933 udnævnt til æresmedlem af Kolding Biblioteksforening.

Hans største samlede gave var de 135.000 kr., han skænkede til køb af grunden på hjørnet af Jernbanegade og Fredericiagade til bygning af et nyt bibliotek til erstatning for biblioteket på Rendebanen.

Som begrundelse for gaven skrev Jens Holm i et brev dateret 11. marts 1936 til Kolding Byråd:

»Underskrevne fhv. exportør Jens Holm har i en årrække lagt mærke til, i hvor høj grad befolkningen søgte Centralbiblioteket i Kolding, ikke mindst for at gøre sig bekendt med fagskrifter, og jeg er derved bestyrket i den opfattelse, at biblioteket yder en samfundsnyttig gerning af et så betydeligt omfang, at jeg ønsker at støtte det.

En nødvendig betingelse for at biblioteket kan yde den fulde nytte, er det efter min opfattelse, at det er beliggende på et centralt sted i byen, og jeg har derfor i nogle år søgt en velbeliggende grund, hvorpå en biblioteksbygning kunne opføres.«

Dette brev kom på et tidspunkt, hvor Arbejdernes Forsamlingsbygning allerede var i forhandlinger med kommunen om køb af den samme grund, men de havde ikke pengene her og nu som Jens Holm.

Bibliotekets bestyrelse vedtog i 1938 at overdrage ejendomsretten til byggegrunden og byggefonden til en selvejende institution »Jens Holms Biblioteksfond«, der kom til at stå som ejer af bygningskomplekset på »Holms hjørne«. På grunden blev der ud over biblioteksbygningen plads til en forretningsbygning ud mod Jernbanegade. Overskuddet fra udlejning af

Jens Holm lægger grundstenen til biblioteksbygningen, 23. november 1938.

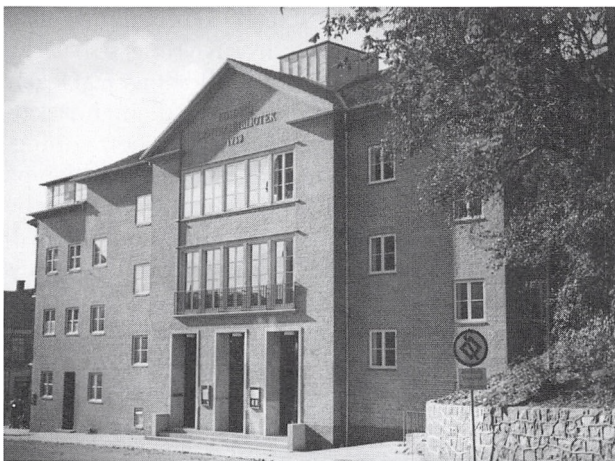
denne ejendom skulle overføres som tilskud til bibliotekets drift. Jens Holm fulgte selv biblioteksbyggeriet nøje. Allerede i 1936 fremførte han i et læserbrev i Kolding Folkeblad, at han syntes bibliotekets byggepla-

ner var alt for flotte, men det var formanden for bibliotekets bestyrelse, kæmner P. Zoffmann uenig med ham i.

Grundstenen til biblioteksbygningen nedlagdes ved en højtidelighed den 23. november 1938. Jens Holm lagde den første sten. Ved rejsegildet den 15. april 1939 kunne han ikke være til stede, da han var sengeliggende. Han døde den 29. april 1939, 86 år gammel, et halvt år før biblioteket blev indviet.

Den sidste gave, han nåede at give i levende live var 10.000 kr. til et menighedshus for Sct. Nicolai sogn. Det var den 17. april 1939. Det var en betingelse for gaven, at kapitalen ikke blev anvendt, førend menighedsrådet fra anden side havde skaffet så mange midler, at menighedshuset kunne betales fuldt ud. Han ønskede ikke at være med til at rejse et hus, som skulle have gæld at trækkes med. Desuden var det en forudsætning, at det menighedshus, der skulle rejses, blev et sted, hvor alle kirkelige retninger kunne mødes i fordragelighed.

Hovedbiblioteket.

Kolding Herreds Landbrugsforenings æresmedlemsdiplom til Jens Holm, tegnet af Anton Schrøder.

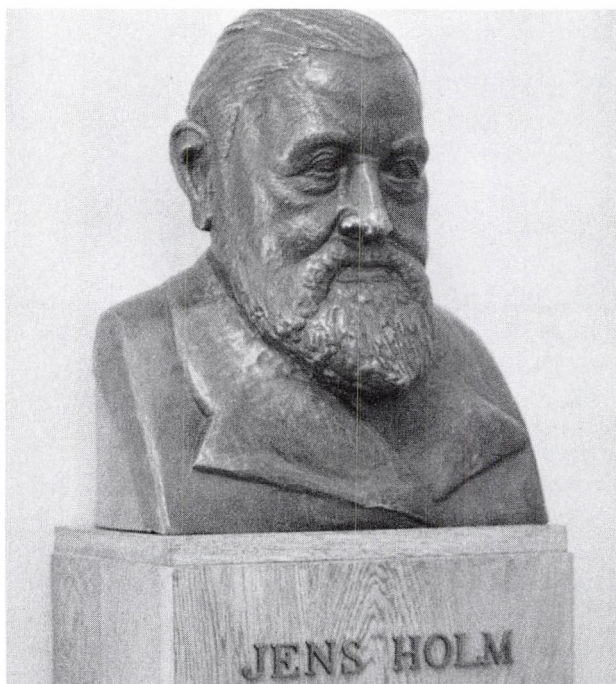
Jens Holm blev aldrig æresborger

I 1934 blev lokalhistorikeren, fhv. kæmner I. O. Brandorff udnævnt til æresborger i Kolding. En sådan ære blev ikke Jens Holm til del, skønt han i væsentlig grad havde bidraget til byens velstand ved at trække kreaturesporten til Kolding, og skønt han havde brugt mange penge på almennyttige formål i Kolding. Borgmester Valdemar Juhl skriver i sine erindringer, at årsagen til, at Jens Holm ikke blev æresborger, var, at byen ikke kunne undvære hans skat. Men han fik

dog en vej opkaldt efter sig. I anledning af hans 80-års dag i 1933 skrev byrådet til ham:

»Under henvisning til, at De er skaberen af Kolding Eksportmarked — der har været af uvurderlig betydning for Kolding by og havn — har byrådet vedtaget, at vejstrækningen, der fra havnefogedboligen fører forbi gasværket og Eksportmarkedet til slagteriet, fremtidig skal benævnes: Jens Holms Vej.«

Efter hans død bekostede Kolding byråd mindestenen på hans gravsted med påskriften »Flid, sparsomhed og retsind prægede hans færd«, og på biblioteket opstilledes en buste af ham udført af billedhuggeren August Keil.

August Keils portrætbuste af Jens Holm afsløret ved bibliotekets indvielse den 30. september 1939.

Jens Holms testamente

Jens Holm døde den 29. april 1939 og blev begravet fra Sct. Nicolai kirke.

Hans testamente, der blev offentliggjort den 26. maj 1939 vakte ikke uberettiget stor opsigt. Hans formue var på godt 1,7 million kr. Familiemedlemmer og andre, som i tidens løb havde behandlet ham godt, blev betænkt med beløb på fra 500 til 50.000 kr. Herudover gaves en lang række legater til almennyttige formål.

Kolding Herreds Landbrugsforening fik et legat på 100.000 kr. til fremme af foreningens almindelige formål, herunder til unge jordbrugeres uddannelse.

Det danske Hedeselskab fik ligeledes et legat på 100.000 kr., hvoraf halvdelen skulle anvendes til selskabets almindelige formål, mens den anden halvdel skulle bruges til støtte og opmuntring for jordbrugere, som har vist særlig vilje og evne til opdyrkning af hede, mose eller lignende uproduktive arealer. Jens Holm udtrykte sin dybe respekt for disse folks samfundsnyttige arbejde og nøjsomhed.

Børnenes Vel fik også 100.000 kr. Det var her en betingelse, at Jens Holms gamle arbejdere hvert år til jul skulle have udbetalt 200 kr. af renterne.

Det sidste store legat på 100.000 kr. gik til uddeling til værdige trængende, boende i Kolding by, særlig hvor trangen skyldes sygdom. Ved tildelingen af legatportioner ønskede Jens Holm, at især de mennesker, der ikke fik offentlig hjælp, blev taget i betragtning.

Ud over de fire store legater var der et legat på 10.000 kr. til værdige trængende i Jens Holms fødeby Kastrup i Gram sogn, et legat på 25.000 kr. til hjælp til pleje af fattige syge i Taulov sogn, der var hans kones hjemsohn, et beløb på 27.000 kr. til Kolding Børneasyl, hvoraf renten af de 10.000 kr. skulle tilfalde Kolding Børnehjem, et beløb på 11.000 kr. til Teknisk Skole, legater på 30.000 kr. til sønderjyske foreninger (Sprogforeningen, Skoleforeningen og Grænseforeningen), et legat på 20.000 kr. til støtte for blinde, et

Jens Holm ca. 1935.

beløb på 50.000 kr. til sygeplejersker, der havde været enten på sygehuset i Kolding eller ved den frivillige sygepleje i Kolding by eller opland, og som på grund af sygdom eller alder trængte til støtte og et beløb på 10.000 kr. til Vejle Amts Historiske Samfund.

KFUM og KFUK fik hver et beløb på 15.000 kr., Kolding Håndværker- og Industriforening fik 20.000

kr. til ældre trængende håndværkere eller industridrivende i Kolding eller disses efterladte. Denne legatbestyrelse skulle tillige påse, at Jens Holms og hans families gravsted blev vedligeholdt på en sømmelig måde. Et lille legat på 5.000 kr. blev afset til vedligeholdelse af orglet i Sct. Nicolai kirke.

Resten af Jens Holms efterladenskaber tilfaldt i to lige store portioner værdige trængende i Taulov sogn, fortrinsvis fra Børup (Maren Holms fødested) og værdige trængende i Gram sogn, fortrinsvis fra Kastrup (Jens Holms fødested).

Selv om Jens Holms gaver og legater var mange og store, var hans største gave til Kolding by dog, at han gjorde havnen og byen til et centrum for kreaturporten.

Ved hans 40-års borgerjubilæum hed det om ham: »Hans historie er et bevis på, hvad der med gode venner, trofast arbejde og redelighed kan nås af en mand, der er startet med et par tomme hænder.«

KILDER:

Kolding omkring 1930

Jul i Kolding 1939

E. Ebstrup: Kolding Bibliotek, Kolding 1942

H. P. Sørensen: Træk af Gram sogns historie, 1963

Sigurd Rambusch: Esbjerg Havn 1868-1968, Esbjerg 1968

Kolding Havns Statistik og Beretning 1932-33

Vejle Amts Årbøger 1939 og 1942

Danske byer og deres mænd, 1916: Kolding

Kolding Folkeblad 31.07.1915, 01.09.1919, 28.11.1928, 02.02.1933,

01.05.1939, 12.05.1939

Kolding Avis 14.03.1905

Venstrebladet 21.12.1917

Kolding Socialdemokrat 01.01.1924

Kolding Stadsarkiv: I. O. Brandorffs udklipsbøger

Kolding Stadsarkiv: Kolding Kommune, Havneudvalgets forhandlingsprotokoller

Kolding Stadsarkiv: Jens Holms regnskabsbøger og diplomer

Jens Holms testamente

Landsarkivet i Åbenrå: Acta der Stadt Apenrade betreffend die Verpachtung der Seequarantäneanstalt

Samtaler med Kirstine Juhl og Laurits Eskelund-

Hansen i 1985